

Сайтът **desebg.com** препечатва интервю с разследващия журналист Христов на главния редактор на Faktor.bg Стойко Стоянов. „Декомунизацията беше само предизборен плащ, избирателите на дясното бяха жестоко излъгани. Още дълго България ще гази в поскомунистическото блато. Черна дупка в закона за досиетата остава скрити комунистическите агенти в енергетиката”, казва пред Faktor.bg издателят на специализираните сайтове **desebg.com**, [a](http://gentibg.com)

gentibg.com

и

pametbg.com

.

Г-н Христов, миналата седмица [полското правителство обяви проект да намали пенсиите на агентите и офицерите работели за тайните служби по времето на комунизма](#), какъв е смисълът от тази санкция, какъв знак дават поляците на страна като България?

– Надявам се този законопроект да бъде приет от полския парламент. За тази идея в Полша се говори от няколко години. Може би сега управляващите имат мнозинство, за да я реализират. Смисълът за една такава страна като Полша, която уважава своята история, е стремеж да се постигне справедливост по отношение на лицата, свързани с репресивния апарат на полската комунистическа партия.

В случая става въпрос за търсене на справедливост със сериозни социални измерения. Ключови са думите на министъра на вътрешните работи Мариуш Блашчак, който представяйки миналия вторник във Варшава проекта за пенсионна реформа в МВР, заяви, че „няма подкрепа в обществото към офицерите от репресивната тайна полиция да получават такива суми за това, че са задушавали свободата и независимостта на страната ни”.

Според предварителните информации тази реформа ще засегне около 32 000 души и ще спестява годишно на полския държавен бюджет около 30 млн. евро.

Като се има предвид, че в Полша отвориха сравнително навреме досиетата, проведеха лустрация, разполагат с държавен Институт за национална памет, натоварен с изследване на трагичната полска история от последните 70 години на XX век, престъпленията на комунизма се изучава в полските училища, решението за отнемане на част от високите пенсии на лицата, свързани с репресивния апарат по време на тоталитарния режим не трябва да ни изненадва.

Поляците показват, че скъсването с комунистическата диктатура е въпрос за конкретни стъпки, политическа отговорност и воля. Неща, които при нас в България никога не са съществували и не съществуват към момента.

Реалистично ли е у нас Министерският съвет да се занимава с подобен проект, имало ли е през изминалите 26 години правителство, което дори би си помислило, че може да постави на дневен ред такава опасна тема?

– Ще ви отговоря с един коментар на читател на **desebg.com**, публикуван на страницата на сайта във Фейсбук: „Кога и у нас? Ех, мечти, мечти...”

Не смятам, че е реалистично по простата причина, че по време на целия преход липсва адекватна държавна политика за справяне с наследството от тоталитарното минало.

У нас този въпрос за намаляване на пенсии на служителите на тоталитарните служби никога не е поставян на дневен ред. Далеч сме от тези неща. Нереално е да очакваме такъв ход, тъй като опитът ни от началото на прехода ясно показва, че политически организации като СДС през 90-те години, формирани като опозиция на БКП и наследникът ѝ БСП, не изпълниха предизборните си обещания – нито за справедливост за жертвите на терора, нито за отварянето на досиетата, нито за лустрацията ([ВИЖ повече за пропуснатите моменти за лустрация](#) – ТУК

), нито са ограничавали по някакъв начин влиянието на

[Държавна сигурност](#)

и

[Разузнавателното управление на Генералния щаб](#)

(РУ-ГЩ) на БНА. Декомунизацията беше плащ, който се развяваше предизборно и популистки без да се престъпи към смели и отговорни решения. Избирателите на дясното бяха жестоко излъгани.

Какво да говорим за днес, когато уж управляват партии и коалиции, като ГЕРБ и Реформаторския блок, които никога не са обещавали да довършат декомунизацията? По-голямата част от лидерите на тези формации са с политически биографии от 2001-2005 г. и през ума не им минава да предприемат действия, свързани с довършване на неуспешните опити за декомунизацията. Вижте какво стана на последните местни избори – и ГЕРБ и РБ позволиха в листите им за кметове и общински съветници да влязат сътрудници на ДС или на РУ-ГЩ. Това е недопустимо за истински дясна формация! По тази причина ние още дълго време ще си газим в поскомунистическото бласто.

Вие ме питате за Полша, но ние дори не може вече да се сравняваме с Румъния, където направиха лустрация през 2012 г., успешно съдят лица, извършвали тежки престъпления при комунизма, а той се изучава в училище. Всички страни от Централна и Източна Европа са далеч преди нас, а ние сме на опашката.

На практика у нас държавата не участва и не поощрява обществения дебат за истината за комунизма, престъпленията му, грешките и трансформирането на това знание към младите поколения с враждането му в нови образователни програми.

Изключение прави Комисията по досиетата – единственият държавен орган, която разкри през последните 9 години над 10 000 сътрудници на тоталитарните комунистически служби в политиката, съдебната и местната власти, в икономиката, в медиите, ВУЗ-те, в църквата и всички обществени сектори. По този начин тя освети онези скрити зависимости, които са невидими без отварянето на досиетата. От 2013 г. обаче Комисията по досиетата стои твърде самотно на фона на нестихващите нагли атаки срещу нея от страна на кликата на Държавна сигурност и РУ-ГЩ. Същата тази клика е в първата редица от адвокати на Русия у нас и по тази причина аз лично смятам, че атаките срещу Комисията са част от хибридната война, която се води срещу обществото ни.

Всъщност у нас 26 години агентите и офицерите на ДС са на почит – те са академици, професори, шефове на университети, олигарси, мечтатели за нов президентски мандат, как се получи тази подмяна на ценности, а няма нито един наказан за зверствата на комунизма?

– За да бъдем точни трябва да припомним, че в началото на прехода имаше няколко дела, които завършиха с осъдителни присъди. Комунистическият вицепремиер Григор Стоичков и Любомир Шиндаров, бивш главен санитарен инспектор и зам.-министър на здравеопазването, бяха признати за виновни и осъдени за това, че върхушката на БКП начело с Живков престъпно премълча за аварията в съветската АЕЦ „Чернобил“ през 1986 г. Последният началник на Първо главно управление на ДС ген. Владимир Тодоров беше признат за виновен и осъден за унищожаване на част от разработката за убийството на писателя Георги Марков от ДС в Лондон през 1978 г. Последният комунистически премиер Георги Атанасов беше осъден за незаконно финансиране на дострояването на апартаментите на група лица, наследници на активни борци против фашизма и капитализма. И с това като че ли ефективните присъди се изчерпват.

Колкото до агентите и щатните сътрудници на комунистическите служби – да, те са всичко това, което вие изброихте -академици, професори, шефове на университети, олигарси, мечтатели за нов президентски мандат. Може да прибавим още – палитрата е твърде богата.

Но тук мисля, че е валидна поговорката: „Не е луд този който яде зелника, а този, който му дава“. Затова и тези лица са толкова нагли. Мисля, че заради прекалената търпимост или може би заради аморфността на българското общество тази наглост, характерна за комунистическия манталитет, за съжаление, успешно се трансформира в поведение и на хора от следващото поколение, които не са пряко свързани с Държавна сигурност, но са царе на корупционните схеми, на които се нагледахме през последния четвърт век.

Медиите в България имат особено ниска хигиена по отношение на допускането до ефир на такива лица, пряко свързани с тоталитарните комунистически служби. При всяка по-сериозна тема системата на зависимости в миналото и настоящето активира агенти или бивши оперативни работници да дават мнението си по един или друг проблем, който те не са могли да решат успешно при комунизма, камо ли днес.

На 22 юни в София демонстративно със съдействието на Столична община и руското посолство бе открита могила на загинали съветски войници, може ли да приемем подобна манипулация за част от хибридната война, след като се знае, че на територията на България няма убит съветски окупатор?

– Може да го приемем за напълно нормално продължение на липсата на адекватни политики и уважение на собствената си история. Ще ви провокирам: защо да нямаме могила на съветски войници, след като нямаме музей на комунистическия терор? Премиерът Борисов често обича да се хвали, колко музея по време на неговото управление са построени, но точно с такъв музей не може да се похвали. Защо да нямаме в центъра на София най-висок паметник на ЛЪЖАТА – в почит на съветската армия „освободителка“, а тя не е нищо повече от окупатор и агресор, когато в България няма едно място на памет на комунистическия терор, което да се посещава организирано от ученици и студенти?

Не смятам, че това решение на Столична община се вписва в хибридната война срещу България. То само по себе си говори за политиката на общината.

Но така се мултиплицират митовете в историята, а учебниците остават идеологически едностранчиви, как да стигнат младите до истината за зверствата на комунизма?

– Изводът, който правя на базата на всички грешки от последните 27 години, е, че не трябва да се надяваме и да вярваме на политиките, че ще свършат определена работа. Трябва сами да си извикаме неволята и всеки ден да се борим, ние, хората от гражданското общество, които мечтаем за една друга България.

За проблема с неизучаването на тоталитарния комунистически режим знаете, че миналия месец организирахме с фондация „Истина и памет“ първата по рода си дискусия ([виж подробности – ТУК](#)), която събра и представи опита на професионални историци, кинодокументалисти и експерти от образователната система.

Човекът, който липсваше на този форум, въпреки покана, беше министърът на образованието и науката Меглена Кунева, която три месеца по-рано обеща адекватното изучаване на комунизма да се случи.

Уж тя е от Реформаторския блок, но реформа по този проблем не виждаме. Нито историците, нито изследователите, да не говорим за по-широк обществен кръг, имат представа как точно в МОН се работи по създаването на новия държавен стандарт по история и нова образователна програма?

Затова поискахме МОН да организира широка обществена дискусия по тези проблеми с участието на водещи историци, архивисти, експерти и изследователи, а не да се прави политика на тъмно. Не вярваме вече на обещания. Ще видим дали г-жа Кунева ще протегне ръка за предложения от нас диалог. Това ще бъде текст за нея.

Вие сте един от най-ревностните изследователи на архивите на комунистическите тайни служби, има ли в държавната власт скрити лица, съпричастни с ДС, поради какъв механизъм са останали неосветени?

– Следя дейността на Комисията по досиетата и прави впечатление, че през последните две години тя обяви принадлежността на редица публични фигури, чиито досиета чрез различни схеми са укривани досега. Така беше обявена принадлежността на зам.-председателя на ДПС Рушен Риза, на арабиста и дипломат Киряк Цонев, на Виктор Вълков – лидер на казионното БЗНС през 1990 и кандидат за президент, вицепремиер и министър на външните работи в кабинета на Димитър Попов и посланик в Турция и Хърватия, един от „постоянното присъствие“ в известния кръг „Монтерей“.

Има и още случаи – скритото досие на Божан Стоянов, зам.-министър, отговарящ за енергетиката в първия служебен кабинет, назначен от президента Росен Плевнелиев с премиер Марин Райков. През 2013 г. стана ясно, че досието на Божан Стоянов е скрито от Комисията по досиетата през 2007 г., когато то още се е намирало в МВР по време на тогавашния министър Михаил Миков. Миналата година Комисията откри в личното кадрово дело на бившият кмет на Троян в периода 2007-2011 г. Минко Акимов (ГЕРБ), документи, удостоверяващи, че за един период е бил щатен служител в бившата

Държавна сигурност.

Прави впечатление, че по нито един от тези случаи обаче прокуратурата не се самосезира, за да установи кой не е спазил закона и кой в МВР и специалните служби носи отговорност.

Големият въпрос е по отношение на досиетата на бившето Разузнавателно управление на Генералния щаб на БНА, наследени от Служба „Военна информация“ (СВИ, съвременното военно разузнаване). Там проблемът е огромен, защото въпреки закона, обещанията пред президента Росен Плевнелиев през 2013 г., допълнителното споразумение между Комисията и настоящия министър на отбраната Николай Ненчев няма сила, която да накара СВИ да изпълни закона и предаде всички досиета.

И ако по отношение на Държавна сигурност знаем, че през 1990 г. [тайно са унищожени около 42% от досиетата](#) (при запазени картони в картотеката), 27 години не знаем абсолютно нищо за това какви и колко досиета са прочистени от РУ-ГЩ в началото на прехода.

На фона на този брутален отказ за спазване на закона за досиетата от страна на СВИ не бих се изненадал, ако един ден се разбере, че всичкото това е правено с цел да се прикрият определени досиета по високите етажи на властта.

На трето място при всичките комисии по досиетата от тази на Бонев, през Комисията „Андреев“, до Комисията „Костадинов“ нито едно от законодателствата от 1997 г. до сегашното не обхваща един много важен сектор – енергетиката. Досиетата на участниците в този сектор остават скрити, тъй като не са обхванати от закона. Учудващо е защо нито един депутат досега не се е сетил или претрашил да предложи поправка в закона за досиетата, чрез която да бъде обхваната и тази „черна дупка“.

Подобен парадокс дали съществува в другите бивши социалистически страни. Как влияят такива агенти върху демократичните процеси?

– Отговорът ми е отрицателен, тъй като там обществата много по-навреме и далеч по-успешно успяха да скъсат с комунистическото наследство и да ограничат чрез различни декомунизационни механизми влиянието на тоталитарните служби, а и не по-малко важния комунистически елит върху демократичните процеси.

Ако се върнем пък към примера на Полша – там рушат съветски и комунистически паметници, а у нас изграждаме нови, загубила ли е България битката за декомунизацията?

– Не бих казал, че в Полша ги рушат. По-скоро взимат адекватни решения за демонтирането им и поставянето им на правилното място – в музея или в съответна среда. Ако допуснем да мислим, че сме загубили битката, то по-добре да не сме я започвали. Убеден съм, че днес сме по-организирани – знаем какво и как да се направи и работим не само по информирането на обществото, а също така и по това нещата да се случат в образованието, по изграждането на места на памет и събиране на паметта за жертвите на комунистическите репресии (платформата pametbg.com) и ред други инициативи.

Със сигурност знам, че една от най-големите грешки беше, че в периода 1997-2001 г., когато управляваха Обединените демократични сили, гражданското общество, част от което съм и аз, бяхме наивни и недостатъчно критични някои от процесите да се случат още тогава. Затова едно от най-важните неща е днес да напомняме на управляващите в лицето на ГЕРБ и РБ, че ако не се справят с проблемите на тоталитарното минало, повтарят грешките на СДС в края на 90-те години и всички ние отново ще се въртим в този омагьосан кръг. Затова е важно да критикуваме обективно и аргументирано по тези въпроси управляващите сега, а не когато не са на власт, за да не бъде тази критика „след дъжд качулка”.